

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת ויצא

תשפ"ו

(שנה ט', גליון מס' 414)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

השיעור השבועי מתקיים בכל יום שלישי **באמצעות הזום**

לקבלת קישור כניסה:

052-719-1965 / 055-557-0895

זמן תחילת השיעור:

שעון קיץ - 20:30

שעון חורף - 20:00

לקבלת הגיליון השבועי בדוא"ל:

נא שלחו הודעה לכתובת: k.torat.david@gmail.com

תחת הכותרת "גיליון שבועי"

פרשת ויצא התשפ"ו

"וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לִפְנֵי אֶל יוֹסֵף"

א. "וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן, וַתֹּאמֶר, הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת יְהוָה, עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה, וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת", (בראשית, כט' - לה').

"וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן, וַתֹּאמֶר, אֲסַף אֱלֹהִים אֶת חֲרָפְתִּי. וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף, לֵאמֹר, יוֹסֵף יְהוָה לִי בֶן אַחֵר", (בראשית, ל', כג' - כד').

ב. בכדי להבין, מפני מה, ענייני הזיווג והקדושה של האבות הקדושים, נראים לעיני הברש - ח"ו - כדברים שאינם הגונים, נקדים לדברי רבותינו זיע"א:

א. כתב הגה"ק רבינו מרדכי הכהן זיע"א ¹:

"שמעתי בשם הרב יעקב ארי"ז ז"ל, שקיבל מרבותיו -

למה היחס והשררה והמלכות של ישראל, יהיה על זה הדרך, שהרואה יראה שחש ושלוש יש בו צד ממזרות?

וכן עניין בועז, שלא הוליד מאשה אחרת, אלא מבתו של עגלון שהוא ממואב?

וכבר ידעת, מואב מאין בא ² ?!

ו-דוד, גם כן אמרו ³, שנתאוה ישי לאמתו, ואמר לה שתטהר מטומאתה,

והלכה, ואמרה לגבירתה,

והלכה גבירתה, וטיהרה עצמה, ובאה ולנה בבית האמה, ובא ישי ושכב עמה בחושבו שהיא האמה.

¹ בספרו הקדוש "שפתי כהן" (בראשית, לח' - יא').

² היינו:

ש-מואב, היה ממזר, בעבור שנולד מזיווג בת לוט לאביה.

³ "ילקוט המכיר" (תהילים, קיח').

ואחר כך, נמצאת אשתו מעוברת,
ובחושבו שאינה מעוברת ממנו, לזה עשאו לדוד רועה, כדי שהארי או הדוב
יהרגוהו, כי היה שונא אותו.
ואמו, גם כן שנאתו.
ולזה ⁴, 'אָבן מַאָסוּ הַבּוֹנִים' - שהם אביו ואמו, 'הִיָּתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה'.
ו-רחבעם, גם כן, מנעמה העמונית.
אלא, שעשה הקדוש ברוך הוא, כן, כדי להביא מלך המשיח בהיסח דעת, כדי
שלא יקטרג המקטרג! ...
ולזה, רמזו ז"ל ⁵ -
'נחש, מציאה, משיח, באין בהיסח הדעת של מקטרג' ...
אם כן, עשה הקדוש ברוך הוא, כן, כדי שיסיח השטן דעתו,
וְיֹאמֶר, השררה והמשיח לא יבואו אלא מהיחס והקדושה, ולא יבוא על זה
הדרך".
ב. כתב רבינו ה"אור החיים" הקדוש זיע"א ⁶ :
"אדם הראשון, הוא אילן שבו היו תלויים כל הנשמות של הקדושה שיצאו לעולם,
מיום היות עולם - ואשר עתידין לצאת,
וְכִשְׁחָטָא אָדָם, שלט חלק הרע, וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שְׂבִי לֹאִין מִסְפָּר ...
גם לפעמים, באמצעות דביקות הנפש הקדושה בנפש הטומאה, לאונסה, תוציא
נפש חיה למינה ...
ועל פי הקדמה זו, תשכיל עצת ה', אשר יעץ על יהודה, ושלח מלאך והכריחו לבוא
אל הקדושה ⁷ -

⁴ תהילים, קיח' - כב'.

⁵ סנהדרין, צז' ע"א.

⁶ בראשית, מט' - ט'.

כי באמצעות היות הדבר בלתי הגון על פי התורה, לשכב את כלתו,
ובאמצעות היות יהודה אנוס על פי הדיבור, נעלם דבר איסור ממנו, ולא ידע כי
כלתו היא,
ובזה, הוציא ממקור הטומאה, ענף מופלא שבקדושה - פרץ וזרח, שהיו שבויים
בבחינת הרע ...
וצא ולמד, כמה צדיקים יצאו מהם, ושלשלת המלוכה של בית דוד,
וזולת יהודה, שהוא בחינת המלוכה, לא היה אדם יכול להוציאם מידו.
גם זולת דמיון מעשה הרע, כי יבוא אל כלתו, אין מציאות להוציאם,
ובאמצעות דמיון הרע, הרי זה נכנס למדור הרע, והוציא שלל רב".
ג. כתב רבינו המלבי"ם זיע"א⁸, משמו של האר"י הקדוש זיע"א - ב"ספר
הגלגולים"⁹ :
"שהנשמות העשוקות ביד עושקיהם ... אי אפשר להוציא את הנשמה מהם, כי
הם יונקות שפע על ידם, ומרמים אותם שמראים להם מקום פגום וחושבים
ששם תישאר הנשמה בידם,
ולבסוף, תתגבר הנשמה על עושקיה.
וכן נשמת השבטים, נתנו ברחל ולאה שהיו אחיות, וחשבו כי ישארו הנשמות
בטומאה, אחר שנישאו באיסור,
וכן נשמת פרץ בתמר,
ונשמת רות ונעמי, בעמון ומואב ...
שכל זה, היה מוכרח, כדי להוציא הנפשות האלה במרמה זו, מיד עושקיהם".

⁷ בראשית רבה, פרשה פה', ח'.

⁸ בפירושו "גזע ישי", למגילת רות (ד', טז' - יז').

⁹ על מאמר הכתוב (קהלת, ח' - ט'):

"את כל זה ראיתי, ונתון את לבי, לכל מעשה אשר נעשה תחת השמש, עת אשר שלט האדם באדם לרע לו".

ג. על מאמר הכתוב ¹⁰, "ויאמר לו אלהים, שמך יעקב - לא יקרא שמך עוד יעקב, כי אם ישראל יהיה שמך, ויקרא את שמו ישראל", דרשו רבותינו ז"ל ¹¹:
"כיוצא בו אתה אומר, 'לא יקרא שמך עוד יעקב - כי אם ישראל יהיה שמך',
לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו",
והיינו:

שיעקב אע"ה, מכנה ב-ב' שמות, האחד יעקב, והשני ישראל.
והנה, אחר דבריו הנעלים והנשגבים של הגה"ק רבי שמשון דוד פינקוס זיע"א,
נוכל לבאר, שהשמות "יעקב" ו-"ישראל", מכונים כנגד ב' המצבים שלו:
יעקב - כנגד החלק של ה"עשה טוב",

ישראל - הוא מצב גבוה יותר, והוא, כנגד החלק של ה"סור מרע".
ולפי זה, נוכל להיכנס להבנה פנימית וגבוהה יותר בעניין זה, וכפי שפירשנו מדבריו
של אדמו"ר הגה"ק רבינו אליהו אליעזר דסלר זיע"א ¹²:
א. בחינת שם "יעקב", היא הכרה במציאות העולם הזה,
והתפקיד, הוא, לעבוד את הקדוש ברוך הוא, למרות שהעולם הזה קיים ועומד
לפנינו.

והיינו, שלמרות שיש עולם הזה, ויש תאוות,
עדיין אני עוסק בתורה, ומקריב את הבלי העולם הזה לכבודו יתברך, ולבסוף
יהיה טוב בעולם הבא.

ב. בחינת שם "ישראל" - היא שלילת ההכרה במציאות העולם הזה
כמציאות בפני עצמה,

¹⁰ בראשית, לה' - י'.

¹¹ ברכות, יב' ע"ב ו-יג' ע"א.

¹² בספרו הקדוש "מכתב מאליהו", (חלק ב', עמודים 218-219).

והיינו, שהתפקיד בשם זה, הוא, עבודה תמה ושלמה לכבודו יתברך, והתייחסות אל העבודה כאל דבר המובן מאליי, ללא צורך בהקרבה כל-שהיא כלל ועיקר.

והיינו, שאין עולם הזה, אין תאוות, אין הקרבות, הכל טוב כבר עכשיו, כיוון שאני בדרך אל התכלית הרצויה.

והנה, דברים נעלים אלו, מתאימים כפתור ופרח, לדברים הקדושים שלמדנו מתורתו של הגה"ק רבי שמשון דוד פינקוס זיע"א:

א. **בחינת שם "יעקב", היא בחינה נמוכה אצל יעקב אע"ה.**

בחינה זו, הינה הבחינה הראשונה שהייתה שייכת אצלו,

בבחינה זו, יש רק "עֲשֵׂה טוֹב",

בבחינה זו, יש עולם הזה, יש תאוות, יש הקרבות וכו',

אך כשתסתיים המלחמה עם היצר הרע, לאחר ימי חלדו של האדם עלי אדמות, יהיה אך ורק טוב.

בחינה זו, מְכַנֶּה בשם "מוחין דקטנות".

ב. **בחינת שם "ישראל", היא בחינה גבוהה אצל יעקב אע"ה.**

בחינה זו, היא הבחינה שהייתה שייכת אצלו, לאחר שיצא עשיו לתרבות רעה,

בבחינה זו, יש "סור מִרָע",

בבחינה זו, אין עולם הזה, אין תאוות, אין הקרבות וכו',

כי כעת הכל טוב.

בחינה זו, מְכַנֶּה בשם "מוחין דגדלות".

עוד ביאר בזה אדמו"ר הגה"ק רבינו אליהו אליעזר דסלר זיע"א ¹³:

כיוון שאצל יעקב אע"ה יש ב' בחינות, שהם ב' מצבים בעבודת ה' שלו, וכפי שנתבאר,

¹³ בספרו הקדוש "מכתב מאליהו", (חלק ב', עמודים 218-219).

הוא צריך ב' נשים, לצורך עבודתו זו.

נשים אלו, הינם רחל ולאה, אשר לכל אחת מהן, יש יכולת להיות לו לעזר ולאחיסמך בעבודת הקודש.

א. "רחל":

מתאימה יותר לבחינת "יעקב",

היא מְכַנָּה אצל רבותינו המקובלים זיע"א, בשם "עלמא דאיתגליא".

הגה"ק רבי שמשון דוד פינקוס זיע"א¹⁴, מביא מרבותינו המקובלים זיע"א¹⁵, שתרגום הפסוק¹⁶, "וַיְעֲנִי לָאָה רַכּוֹת, וְרַחֵל הִיָּתָה יָפֶת תֹּאֶר וַיִּפֶּת מְרָאָה", הוא, "עולימתא שפירתא, לית לה עיינין",

והיינו, שרחל אמנו ע"ה היתה ענוותנית, ולא ידעה להכיר במעלותיה כלל ועיקר, היא ראתה, שמלאה יצאו מלמדי תינוקות¹⁷, כהונה ועבודה¹⁸, מלכות¹⁹, ראשי סנהדרין²⁰, עשירות ותמכין דאורייתא²¹,

ואם כן, בצדקותה, ובענוותנותה, היא מבינה, שהיא אינה שייכת ליעקב אע"ה, ולפיכך, היא מגלה ללאה את הסימנים, אחרי שהיא חושבת שהיא המתאימה לו ביותר.

¹⁴ בספרו הקדוש "תפארת שמשון" עה"ת, (בראשית, עמודים שלב'-ג').

¹⁵ "שער הכוונות", (דרושי סדר שבת, הקדמה).

"ספר הליקוטים", (פרשת "ויצא", פרק כט').

"שעת רצון" על הזוהר, (חלק א', דף קצט' ע"א).

¹⁶ בראשית, כט' - יז'.

¹⁷ מ-שמעון.

¹⁸ מ-לוי.

¹⁹ מ-יהודה.

²⁰ מ-יששכר.

²¹ מ-זבולון.

ולבל נטעה ונחשוב, שאם כל הגדולה יצאה מזרעה של לאה, אם כן רחל קטנה במעלתה,

הס מלומר כן, שכן, כל זרע ישראל נקרא על שם יוסף²².

ומתברר אם כן, שרחל אמנו ע"ה, היא האמא של כל האנשים הענוותנים מעם ישראל, שאינם יודעים להכיר במעלתם ובגדולתם,

וכהגדרת הגה"ק רבי שמשון דוד פינקוס זיע"א, "האמא של האנשים הפשוטים".

ולפיכך, רחל אמנו ע"ה, היא המתאימה ביותר לבחינת "יעקב", כיוון שהיא בחינת "עלמא דאיתגליא",

שהיא בחינת עולם הזה, שיש בה הכרה במציאות העולם הזה כמציאות בפני עצמה,

והיא בחינה המתאימה ביותר, למה שנתבאר בעניין שם "יעקב".

ב. "לאה":

מתאימה יותר לבחינת "ישראל",

היא מְכַנָּה אצל רבותינו המקובלים זיע"א, בשם "עלמא דאיתכסיא".

²² יעויין במסכת ברכות (נה' ע"ב):

"האי מאן דעייל למתא, ודחיל מעינא בישא ... לימא הכי, אנא פלוני בר פלוני, מזרעא דיוסף קאתינא, דלא שלטא ביה עינא בישא".

ועיין בביאור המהרש"א (ב-חידושי אגדות), ובדברי גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א (בראשית, מח' - טז):

שכל ישראל נקראו על שם יוסף, שנאמר (תהילים, פ' - ב'), "נהג כצאן יוסף",

ועיין עוד בדברי "בעל הטורים" (בראשית, מח' - טז).

ועיין עוד בדברי גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א, בספרו הקדוש "דבש לפי" (מערכת ע):

"ומה גם, לפי מה שכתבו גורי האר"י זצ"ל, דיוסף הצדיק היה נפש אדם הראשון,

וכמו שכתוב בנושאי ארונו של יוסף, 'לְנֶפֶשׁ אָדָם' (במדבר, ט' - ו'),

אם כן, שפיר מצי כל אדם מישראל, לומר - אנא מזרעא דיוסף קאתינא, דאבוהון דכולהו אדם".

הגה"ק רבי שמשון דוד פינקוס זיע"א, מגדיר אותה, כאשה שיש לה עיניים להכיר במעלותיה, כי "עיני לאה רפות",
לאה אמנו ע"ה, לא רואה את העולם הזה כמציאות בפני עצמה, ולפיכך, היא המתאימה ביותר לשם "ישראל",
כיוון שהיא בחינת "עלמא דאיתכסיא", שהיא בחינת עולם הבא,
והיא בחינה המתאימה ביותר, למה שנתבאר בעניין שם "ישראל".
וממשיך אדמו"ר הגה"ק רבינו אליהו אליעזר דסלר זיע"א ²³ :

א. בעם ישראל, יש ב' מלכויות, מלכות בית דוד - יהודה ²⁴, ומלכות בית אפרים - יוסף ²⁵.

ב. דוד הע"ה, הוא מזרעה של לאה אמנו ע"ה, כאשר הוא ובנו שלמה הע"ה הנהיגו את העם, הם הנהיגו אותו, בבחינת "עלמא דאיתכסיא",
וזאת, מחמת שבאותה העת כולם הלכו בדרך ה', ללא כחל וסרק.

ג. כשחטאו רחבעם וכלל ישראל, הקדוש ברוך הוא פיצל את המלכות, לשבט אפרים - יוסף, שהוא מזרעה של רחל אמנו ע"ה,
בכדי, שינהיגו את העם, בבחינת "עלמא דאיתגליא", שהיא דרגה נמוכה יותר, לעם אשר ירד ממדרגתו.

ד. תכלית פיצול המלכויות, הוא בעבור ש-ב' המלכויות, יסייעו "יחד" זה לזה, להקמת קרן התורה והקדושה.

ה. לעתיד לבוא יהיו ב' משיחים, "משיח בן יוסף" ו-"משיח בן דוד":
"משיח בן יוסף" - היינו, "עלמא דאיתגליא", בכדי להיות הכנה לגילוי כבודו יתברך בעולם,
ו-"משיח בן דוד" - היינו, "עלמא דאיתכסיא", בעת ביאת גואל צדק.

²³ בספרו הקדוש "מכתב מאליו", (חלק ב', עמודים 218-219).

²⁴ מ-לאה אמנו ע"ה.

²⁵ מ-רחל אמנו ע"ה.

ד. והנה, ידועה ומפורסמת, קושייתו של רשב"י הקדוש ²⁶ :

לאחר שזכתה לאה והעמידה חצי מן השבטים, מפני מה, היא לא נזדמנה ליעקב
אע"ה אל הבאר, וכפי שנזדמנה רחל אמנו ע"ה?

ותירץ רשב"י הקדוש ²⁷ :

ש-לאה אמנו ע"ה, רומזת לספירת ה"בינה", שהוא בחינת "עלמא דאיתכסיא",
ולפיכך, היא הובאה ליעקב אע"ה, בהיחבא.

ומה שאין כן, רחל אמנו ע"ה, רומזת לספירת ה"מלכות", שהיא בחינת "עלמא
דאיתגליא",

ולפיכך, היא באה ליעקב אע"ה, בגלוי אל הבאר.

ולאור זאת, ביאר הגה"ק בעל "באר משה" זיע"א ²⁸ , מפני מה יעקב אע"ה אהב
את רחל יותר מלאה ²⁹ :

"כי בסדר הספירות, גדולה מעלת המשפיע, יותר מהבחינה המקבלת, שהיא
קרויה בשם 'נוקבא',

ויעקב - 'תפארת', רצה להיות משפיע,

ולכן, רחל שהיא 'מלכות', יעקב הוא המשפיע לה.

ואילו בלאה, שהיא 'בינה',

אזי, אין יעקב משפיע, אלא, הוא מושפע ממנה,

לפי ש'בינה', נעלית מ'תפארת',

ולפיכך, אהב את רחל - כנסת ישראל, עקרת הבית.

²⁶ "זוהר הקדוש" (חלק א', דף קנ"ג ע"א).

²⁷ על פי ביאורו של הגה"ק בעל "באר משה" זיע"א מאוז'רוב (בספרו הקדוש "באר משה", על פרשתו, עמוד תרנ"ז).

²⁸ בפרשתו, (עמודים תרנ"ז-תרנ"ח).

²⁹ בראשית, כט' - ל'.

ולמה באמת ניתנה לו מן השמים לאה?

כי אף שיעקב חשב שבחינתה יותר נעלית, אך לאמיתו של דבר, יעקב הוא כללא
דאבהו,

וממילא, נכלל בו גם אברהם אבינו.

ואברהם, הרי הוא ברזא דחכמה³⁰,

ו'חכמה', הרי היא נעלית מ'בינה'

נמצא שיעקב משפיע גם ללאה, ולפיכך נזדמנה לו לאה.

וזה³¹, וַיֵּאָהֶב גַּם אֶת רַחֵל מִלְאָה:

שתמוה הלשון 'גם', וכן 'מִלְאָה'.

אך לפי שמן השמים קדמה לאה לרחל, לכן, אף שלדעתו לאה היא מעולם גבוה
יותר, בכל זאת, כיוון שחיבורו היה תחילה עמה, נמצא שהיא היתה עיקר,

ולכן³², וַיֵּאָהֶב גַּם אֶת רַחֵל, כי רחל היתה עלמא תתאה (מלכות), שהוא טפל
ל'עלמא עילאה' (בינה),

אלא, שרצונו של יעקב, היה, שיהיה הסדר מ-תתא ל-עילאה, 'אתערותא
דלתתא'

ולכן, היתה רחל עקרת הבית,

כי אילו היתה לאה, הרי זה בבחינת מ-עילא ל-תתא,

ורצונו של יעקב, היה, שישראל יזכו מצד מעשיהם, מ-תתא ל-עילא.

וזה שתרגום הכתוב^{33 34}, וַיִּפְּלְאָתָה אֶהְבֶּתָּ לִי מֵאֶהְבֶּת נָשִׁים, 'מִרְחִימַת תְּרִיתִין
נָשִׁין' -

³⁰ "זוהר הקדוש" (חלק ב', דף יד' ע"ב).

³¹ בראשית, כט' - ל'.

³² בראשית, כט' - ל'.

³³ שמואל ב', א' - כו'.

והכוונה, ללאה ורחל, כי דוד מלאה, ויונתן מרחל,
והכוונה, לומר, שאהבתו של יעקב היתה בשלימות לשניהן, אלא, שהקדים את
רחל, כמו שביארנו.
ולכן, אמר דוד, 'נִפְלְאַתָּה אֶהְבֶּתְךָ לִי' - מאותה אהבה של יעקב, ל'תִּרְתִּין נָשִׁין'
רחל ולאה".
ולאור המתבאר, נראה ליתן טעם בדברים המתבארים לעיל³⁵, בעניין הסרת כוחו
של המקטרג בזיווגם הקדוש של אבות האומה:
שכן, מחמת שהיה צריך יעקב אע"ה ל-ב' בחינותיו, גם את רחל וגם את לאה,
לפיכך, השביע הבורא ית"ש את כוח המקטרג, בכך שהן אחיות ואסורות עליו.
ה. על מאמר הכתוב³⁶, "נִבְהָל לַהוֹן, אִישׁ רַע עֵין, וְלֹא יָדַע כִּי חָסֵר יִבְאֲנוּ",
דרשו רבותינו ז"ל³⁷:
"נִבְהָל לַהוֹן, אִישׁ רַע עֵין - זֶה עֶפְרוֹן,
שֶׁהֵכֵיִס עֵין רַע, בְּמִמוֹנוֹ שֶׁל צָדִיק.
'וְלֹא יָדַע כִּי חָסֵר יִבְאֲנוּ' - שֶׁחֲסָרְתוֹ הַתּוֹרָה וְא"ו,
הָדָא הוּא דְכָתִיב³⁸, 'וַיִּשְׁמַע אֲבִרְהָם אֶל עֶפְרוֹן, וַיִּשְׁקַל אֲבִרְהָם לְעֶפְרוֹן' - עֶפְרוֹן כָּתִיב
חָסֵר וְא"ו"³⁹.

³⁴ כך תירגם התנא הקדוש - יונתן בן עוזיאל.

³⁵ באות ב'.

³⁶ משלי, כח' - כב'.

³⁷ בראשית רבה, פרשה נח, ז'.

³⁸ בראשית, כג' - טז'.

³⁹ עיין מה שכתב בזה ה"שפתי חכמים" (בראשית, כג' - טז', אות ק'):

"ואף על גב, ד-יעקב ו-אהרן, גם כן חסרים וי"ו?"

מכל מקום, הואיל ו-עפרון מלא הוא בכל הפרשה,

אלא, זה חסר בלבד, אתי למדרש!

ובביאור ה"עין הרע", שהכניס עפרון החיתי לאברהם אע"ה, כתב ה"עץ יוסף":
דהנה, על אברהם אע"ה, נאמר ⁴⁰, "וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד, בְּמִקְנֵה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב",
ומשכך, עפרון החיתי, חמד את ממונו של אברהם אע"ה, לקחתו לעצמו,
והוא הוא, עניין "עין הרע" שהיה בו.
וכבר נתקשו רבותינו זיע"א ⁴¹:
וכי מה בכך, שחיסרה התורה הקדושה מ-עפרון את האות ו'?
וכי הוא הרגיש בזה, שנתחסרה ממנו אות זו?
ויעויין עוד, במה שכתב רבינו "בעל הטורים" זיע"א ⁴²:
"לְעֶפְרָן - חסר, בגימטריא 'עין רע' ⁴³.
'עֶפְרָן' - עולה ת', כנגד ארבע מאות שקלים שלקח במערה".
ובביאור סוד מניין "ארבע מאות", כתב רבינו הרי"ח הטוב זיע"א ⁴⁴, בהקדמתו
להלכות על פרשתו:
"אמרו רבותינו ז"ל ^{45 46}, 'חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום'.

אבל, יעקב ו-אהרן, בכל מקום חסרים הם, ובמקום שהם מלאים - למדרש אתא".

⁴⁰ בראשית, יג' - ב'.

⁴¹ כן התקשה גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א, בספרו הקדוש "חומת אנך" (בפרשת "חיי שרה", אות ג'),
ובספרו הקדוש "פני דוד" (בפרשת "חיי שרה", אות כד').

וכן התקשה רבינו ה"כלי יקר" זיע"א.

⁴² בראשית, כג' - טז'.

⁴³ היינו:

"עפרן" בכתוב חסר, עולה בגימטריא למניין 400,

וכמו כן, המילים "עין רע", עולים בגימטריא למניין זה.

⁴⁴ בספרו הקדוש "בן איש חי".

⁴⁵ מנחות, מג' ע"ב.

וזו היא תקנת דוד הע"ה, על ידי מעשה שהיה,
שהיו מתים בכל יום מאה נפשות מישראל, ולא היו יודעים על מה ועל מה היו
מתים,
עד שחקר, והבין ברוח הקודש,
ותיקן לברך מאה ברכות בכל יום, וסר המוות ⁴⁷.
ורמז לדבר ⁴⁸, 'וּנְאָם הַגִּבֹּר הַקָּס עָלַי' - בגימטריא מאה ⁴⁹.
ואמרו רבותינו ז"ל ⁵⁰ -
סִמְךָ לַמָּאָה בְּרֻכּוֹת מִן הַתּוֹרָה, בַּפְּסוּק ⁵¹, 'וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל, מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁאַל
מַעֲמֶךָ, כִּי אִם לִירְאָה אֶת ה'',
אל תקרי 'מה', אלא מאה.
והן הן מאה ברכות, שהם ליראה את ה' ולאהבה אותו, ולזכרו תמיד, על ידי
המאה ברכות שמברך בכל יום.
ונראה לי בסייעתא דשמיא, הטעם שהועיל תיקון ק' ברכות, להכניע הסטרא
אחרא - דרגא דמותא, וסר המוות -
כי ידוע, דבסטרא אחרא, יש ת' כוחות,
בסוד ⁵², 'וַיֵּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב, לֵאמֹר, בָּאֲנִי אֶל אֲחִיךָ אֶל עֲשׂוֹ, וְגַם הִלֵּךְ
לְקִרְאָתְךָ, וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ'.
והם מספר 'רע עין' ⁵³ ...

⁴⁶ וכן נפסק להלכה בטור ובשו"ע (או"ח, סימן מו', סעיף ג').

⁴⁷ במדבר רבה, פרשה יח', כא'.

⁴⁸ שמואל ב', כג' - א'.

⁴⁹ כן הוא במדרש הנ"ל.

⁵⁰ כך הוא ביאור הגמרא, על פי שיטת רש"י הקדוש (מנחות, מג' ע"ב. ד"ה "מה ה' א-להיך").

⁵¹ דברים, י' - יב'.

⁵² בראשית, לב' - ז'.

והנה, במאה ברכות, יש מאה אזכרות⁵⁴,

וכל אזכרה, יש ארבע אותיות, הרי ת' אותיות⁵⁵.

לכך, במאה ברכות, פְּטַל המוות של מאה אנשים, שכל גוף אחד מהם בנוי בארבע יסודות⁵⁶, שהם ת' יסודות אנשים - שהיו מתים בכל יום,

שזה נמשך, מן ת' כוחות סטרא אחרא, הרמוזים באות ת' של 'מות'."

עוד מצינו בעניין זה, לדבריו של רבינו בחיי זיע"א, על מאמר הכתוב בפרשת "לך לך"⁵⁷, "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וְעֲבָדוּם, וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה":

"טעם המספר הזה בגלות מצרים, לא נודע ...

אמנם, אם תדקדק, תמצא -

כי המספר הזה, נזכר ברוב המקומות אצל 'עין הרע',

כי 'עין רע', מספרו ארבע מאות,

ואות תי"ו, תכלית כל האותיות,

וכן 'עין הרע', מְכַלָּה הכל.

ולפי שְׁנֵתוּסָף באברהם אות ה"א, שהיא מידת הדין,

⁵³ העולים בגימטריא למניין ארבע מאות.

⁵⁴ היינו:

בכל ברכה, יש פעם אחד שם הוי"ה ברוך הוא,

וממילא, במאה ברכות, יש מאה פעמים שם הוי"ה ברוך הוא.

⁵⁵ היינו:

בכל שם הוי"ה ברוך הוא, יש ד' אותיות,

וממילא, במאה ברכות, יש ד' מאות תיבות משם הוי"ה ברוך הוא.

⁵⁶ היינו:

ד' יסודות, של עפר - מים - אש - רוח.

⁵⁷ בראשית, טו' - יג'.

לכך שלטה בו 'עין הרע', שהוא מכח הדין,
שנגזר על זרעו להשתעבד ארבע מאות שנה, כמספר 'עין הרע', לפי ששלטה בו
עינו של שטן.
וזהו שאמר 'יָדַע תִּדַּע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַעְךָ' -
כלומר, 'זרעך' הנולד מבין שתי ההי"ן⁵⁸, שהם מידת הדין, ושלטה בו 'עין
הרע', שהוא מכח הדין,
לכך, 'וַעֲבָדוּם, וְעָנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה'.
וכן תמצא בעפרון החתי, שהיה לו 'עין הרע',
וכן 'עפרן', בגימטריא 'עין רע'⁵⁹, כמו שהזכיר ארבע מאות⁶⁰.
וכן תמצא בעשו, המתפרנס ממידתו של יצחק שהוא מידת הדין, שהיה לו 'עין
רע',
ודרשו חז"ל⁶¹, 'וְרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין עֶדְרָ וּבֵין עֶדְרָ'⁶² -

⁵⁸ היינו:

אות י', של שרי,

התחלקה ל-ב' אותיות ה',

אחת נתנה לה, ונקרא שרה,

ואחת נתנה ל-אברם, ונקרא אברהם.

⁵⁹ היינו:

מילת "עפרן", עולה בגימטריא למניין 400,

וכמו כן, מילת "עין רע", עולה בגימטריא למניין 400.

⁶⁰ היינו:

במה שאמר עפרון החיתי לאברהם אע"ה (בראשית, כג' - טו'), "אֲדֹנִי שְׁמַעֲנִי, אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף
בִּינִי וּבִינְךָ מֵה הוּא, וְאֶת מִתְךָ קִבֵּר".

⁶¹ בראשית רבה, פרשה עו', ח'.

⁶² בראשית, לב' - ז'.

'למה אמר יעקב כן?

כדי להשביע עינו של אותו רשע,

וכתוב בו ⁶³, 'וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עָמוּ'.

ומצאתי בבראשית רבה ⁶⁴, 'וְאָלוּ עֵינָיו, כְּעֵינֵי אֲנָשָׁא בְּקֶרְנָא דָּא' -

'זו מלכות אדום הרשעה, שהיא מכנסת עין הרע בממונו של אדם'.

ועל פי הקדמה זו, יעויין בדברי רבינו ה"כלי יקר" זיע"א בביאור על דברי "בעל הטורים" הנ"ל:

"ותדע עוד, כי 'רע עין', עולה למספר ד' מאות,

על כן, מצינו בארבע מקומות, מספר ד' מאות, אצל בעל 'עין רע' -

א. בעפרן, שהיה 'רע עין', על כן לקח ד' מאות שקל כסף.

ב. אצל אַחִי יוֹסֵף, שהיה עינם רעה, באחיהם יוסף הצדיק, ונתקנאו בו עבור כתונת הפסים שעליו,

על ידי כן, נתגלגל הדבר וירדו למצרים, והיו ד' מאות שנה, בגירות ועינוי ועבדות.

ג. אצל עשיו, שרעה עינו באחיו יעקב, ונתקנא בו על הברכות אשר ברכו אביו,

כי על כן אמר יעקב ⁶⁵, 'וַיִּרְחַח תְּשִׁימוּ בֵּין עֶדֶר וּבֵין עֶדֶר', כדי למלאות עינו של אותו רשע,

על כן בא עשיו ⁶⁶, 'וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עָמוּ'.

ד. נבל הכרמלי, היה איש פילי ורע עין, כנודע,

על כן, בא עליו דוד, עם ארבע מאות איש ⁶⁷, לשלם לו כמידתו".

⁶³ בראשית, לב' - ז'.

⁶⁴ פרשה עו', ו'.

⁶⁵ בראשית, לב' - יז'.

⁶⁶ בראשית, לב' - ז'.

⁶⁷ שמואל א', כה' - יג'.

ובביאור הקושיא דלעיל - מה אכפת לו לעפרון במה שנכתב חסר האות ו', כתב רבינו ה"כלי יקר" זיע"א ⁶⁸ :

"וטעמו של דבר -

לפי שאמרו רבותינו ז"ל ⁶⁹ , 'כל הנותן פרוטה לעני, מתברך בשש ברכות' ⁷⁰ וכו', וכל מי שרעה עינו באחיו האביון, ואינו נותן לו כלום, אינו מתברך בשש ברכות אלו.

על כן, חסרה וי"ו ד-עפ"ן,

כי מצד שהיה 'רע עין', חסרו ממנו ששה ברכות אלו.

ורבותינו ז"ל אמרו ⁷¹ -

'אין נותנין כוס של ברכה, כי אם לטוב עין,

שנאמר ⁷² , 'טוב עין הוא יברך',

⁶⁸ בראשית, כג' - טז'.

⁶⁹ בבא בתרא, ט' ע"ב.

⁷⁰ שם בגמרא:

"הנותן פרוטה לעני, מתברך בשש ברכות,

דכתיב (ישעיה, נח' - ז'), 'הלוא פרס לרעב לחמך, ועניים מרודים תביא בית, כי תראה ערם וכסיתו'.

וכתיב (ישעיה, נח' - ח'), {היינו: על עושה כל צדקות אלו, נאמר} -

א. 'אז יבקע כשחר אורך',

ב. 'וארכתך מהרה תצמח',

ג. 'והלך לפניך צדקך',

ד. 'קבוד ה' יאסף',

וכתיב (ישעיה, נח' - ט') -

ה. 'אז תקרא וה' יענה',

ו. 'תשוע ויאמר הנני'."

⁷¹ סוטה, לח' ע"ב.

אל תקרי 'יבורך', אלא 'יְבָרְךָ'.
ומכל מקום, מראה שניהם אמת, רצוני לומר הקרי והכתיב -
כי מי שהוא טוב עין, מברך לאחרים בעין יפה,
על כן, יבורך גם הוא, בשש ברכות, כהוראת וי"ו של יבורך, כי הוא כתיב מלא".
והיינו:

שהחיסרון שנתחסר עֶפְרָן, בכך שהאות ו' נתחסרה משמו,
הוא עניין ה-ו' ברכות הנ"ל.
ועוד מצינו, בביאור קושיא זו, לדברי גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א^{73 74} :
"ואפשר, ד-מי שהוא 'רע עין', מתקצרים חיוו!
כדמצינו ב-נבל⁷⁵, שמתוך שהיה כִּילִי נתחייב מיתה, שמתוך כך בא לזלזל בדוד
הע"ה ובעבדיו, ויִגְפָּהוּ ה'.
וגם כתבו ז"ל⁷⁶, דלהיות ישראל צרי עין, נשתעבדו במצרים, וכמה הרגו מהם.
וכלפי⁷⁷, ד-ר'דף צִדְקָה וְחֶסֶד, וּמִצָּא חַיִּים⁷⁸, המעלים עיניו מן הצדקה - כאילו
עובד עבודה זרה⁷⁹, ואינו חי לאורך ימים.

⁷² משלי, כב' - ט'.

⁷³ בספרו הקדוש "פני דוד" (בפרשת "חיי שרה", אות כד').

⁷⁴ ועיין עוד בספרו הקדוש "חומת אנך" (בפרשת "חיי שרה", אותיות ג' ו-ו').

⁷⁵ שמואל א', פרק כה'.

⁷⁶ יעויין מה שכתב בזה רש"י הקדוש (שמות, ב' - יד'), על מאמר הכתוב, "ויאמר, מי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָהּ עָלָיו, הִלְהִיגְנִי אֹתָהּ אִמֶּר - כְּאִשֶּׁר הִרְגֵּת אֶת הַמִּצְרִי, וַיֵּרָא מִשָּׁה, וַיֹּאמֶר, אֲנִי נֹדֵעַ הַדָּבָר":

"אֲנִי נֹדֵעַ הַדָּבָר" ... ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות
להיות נרדים בעבודת פֶּרֶךְ,

אבל, רואה אני, שהם ראויים לכך!".

⁷⁷ היינו:

ומכיוון.

גם נודע, מה שכתב ב-זוהר הקדוש⁸⁰, על פסוק⁸¹, 'וַיִּתְּתֶם לִי אוֹת אֶמֶת' -
סימנא דחיי היא בעצאת מנייהו, ואות ו' סימנא דחיי, עיין שם באורך⁸² ".
ולפי זה, ביאר רבינו זיע"א:
דהנה, עפרון החיתי, היה אדם "נבל",
והנה, לעיל, הובאה דרשת רבותינו ז"ל⁸³, על מאמר הכתוב⁸⁴, "נִבְהֵל לַהוֹן, אִישׁ
רַע עֵין, וְלֹא יֵדַע כִּי חֹסֵר וְבִאֲנוּ", שהוא בעניין "עפרון החיתי",
והנה, האותיות של מילת "נִבְהֵל", הינם גם האותיות של מילת "נִבְלָה".

⁷⁸ משלי, כא' - כא'.

⁷⁹ לשון זה, הובא בתוספתא למסכת "פאה" (פ"ד ה"כ).

ובתלמוד בבלי (כתובות, סח' ע"א. בבא בתרא, י' ע"א), בלשון "עבודת כוכבים".

⁸⁰ חלק א', דף רמא' ע"ב.

⁸¹ יהושע, ב' - יב'.

⁸² זה לשון ה"זוהר הקדוש" זיע"א:

"אֵלָּא הֵכִי אֱוִילִיפָנָא, הִיא בְּעֵצָת סִימְנָא דְחַי, דְּכְתִיב (יהושע, ב' - יב'), 'וַהֲפִיטֶם אֶת אֲבִי וְגו',

וְאִמְרָה, סִימְנָא דְחַי לֹא שְׂרִיָא, אֵלָּא בְּאוֹת אֶמֶת.

וּמֵאִי אִיהוּ 'אוֹת אֶמֶת' (יהושע, ב' - יב')?

דָּא אֶת ו', בְּגִין דְּבִיה שְׂרִיָן חֵיין".

ותרגום דבריו הקדושים:

אֵלָּא כֹּךְ לְמַדְנֹו, הִיא רְצָתָה סִימֵן חֵיִים, שְׂכָתוֹב (יהושע, ב' - יב'), 'וַהֲפִיטֶם אֶת אֲבִי וְגו',

וְאִמְרָה, סִימֵן חֵיִים אֵינוֹ שׁוֹרָה, אֵלָּא בְּאוֹת אֶמֶת.

וּמֵהִי 'אוֹת אֶמֶת' (יהושע, ב' - יב')?

זוֹ אוֹת ו', מְשׁוּם שֶׁבּו שְׂרִיָיִם חֵיִים.

⁸³ בראשית רבה, פרשה נח, ז'.

⁸⁴ משלי, כח' - כב'.

וכבר למדנו "בעל הטורים" זיע"א⁸⁵, שמילת "עפרן" בכתוב חסר, עולה במניינה לגימטריא של "רע עין".

ואם כן, כאשר היה עפרון "רע עין", נגרע ממנו האות ו', אשר מסמלת את "אות החיים",

ועל ידי כך, שלטה בו המיתה, ונעשה ל-"נבלה".

1. במסכת אבות⁸⁶, שנינו:

"אמר להם, צאו וראו, איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם -

רבי אליעזר אומר, עין רעה.

רבי יהושע אומר, חבר רע.

רבי יוסי אומר, שכן רע.

רבי שמעון אומר, הלצה ואינו משלים. אחד הלצה מן האדם, כלזה מן המקום ברוך הוא, שנאמר⁸⁷, 'לזה רשע ולא ישלם, וצדיק חונן ונותן'.

רבי אלעזר אומר, לב רע.

אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערז מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם."

ובמאמרו של רבי אליעזר "עין רעה", ביאר רבינו יונה זיע"א מגירונדי:

"כי מפני שיש כמה מידות טובות, שהפכן אינו רע,

כמו מידת החסידות, שהיא מעלה גדולה עד מאוד, ואם לא יתחסד לא יקרא רע.

על זה אמרו: 'עין רעה',

כלומר, אל יאמר אדם מידת הכילות אינו רע, אחר אשר לא עשק ולא גזל את עמיתו.

ורעתו רבה, כי היא יסוד לכל מידה רעה, וממנה יבוא לעשות כל דבר רע ...

⁸⁵ כאשר הובא לעיל.

⁸⁶ פרק ב' משנה ט'.

⁸⁷ תהילים, לז' - כא'.

כי מידת הכילות, גורם לאיש להיות בליעל במידות הטובות.

ונקרא שמו 'בליעל', כמו שמצינו בנבל הכרמלי, מפני שאמר ⁸⁸, 'וְלִקְחָתִי אֶת
לְחָמִי וְאֶת מִימִי וְגו', ואמר עליו ⁸⁹, 'אֵל נָא יִשִּׁים אֶדְנִי אֶת לְבֹ אֵל אִישׁ הַבְּלִיעַל
הַזֶּה, עַל נָבֵל'."

ובעניין זה, כבר מצינו לדברי רבינו זרחיה היווני זיע"א ⁹⁰:

"והמידה הארבע עשרה, או הדומה לה, מרוע הנפש וחסרון זכותה.

ואולם, זכרנו זאת המידה ממידות רוע הנפש, בין שאר מידותיה, מפני שנראה כי
כשתהיה הנפש נדיבה, נכללות בה רוב המידות הטובות,

אם כן, נהפוך זאת המידה, ונאמר, אם יהיה אדם כילי אין זאת המידה הרעה בו
לבדה - רק אחרות מלבד אלה, וזאת עלתה על כולנה.

ועל כן אומר, כי המידה הזאת תשחית העבודה,

כי כל מי שיהיה כילי, לא יעשה צדקה בעתה, ולא יעזור אביון כי אם בעל כורחו,
וכל מצווה אשר יכיר בה תועלת יעשנה במשפט - ואם יכיר בה אפילו הפסד מעט
מהונו יקל בה ויביא ראיות עליה עד שיתירנה ויעשה בה חרטה ופשרה,

כגון: אם יקנה כבש, וישחטו, ונמצא טרפה, ויוכל להביא הלכות וראיות להכשיר
אותו, יעשה,

וכן: אם ייכנס עליו שבת, ויזדמן לו עסק שאם לא יעשנו יאבד לו ממון, יביא
ראיות כי הוא מותר לעשותו ...

וכל זה, יבוא מכוח הכילות.

ועל כן, אי אפשר לכילי להיות עובד אלוהים, בשביל רוע לבבו ועינו, אשר בשביל
פרוטה יתיר כל איסור,

וכל שכן, בינו לבין עצמו, כי לא ישמור לא איסור ולא היתר כלל בדבר תועלת.

⁸⁸ שמואל א', כה' - יא'.

⁸⁹ שמואל א', כה' - כה'.

⁹⁰ בספרו הקדוש "ספר הישר", (השער השישי, המידה הארבע עשרה).

ועל כן, צריך לעובד אלוהים, לבל יילכד במוקש הכילות, כי ירמה אלוהיו בחלק שפתיו, ויראה לו תכלית החסידות, וכשיזדמן לו שום תועלת או ריווח, על מנת שיתיר איסור או יאסור מותר, יעשה, וכן כשיזדמן לו איבוד ממון, לא יניח עצה ותחבולה אשר לא יעשה, כדי להציל הונו,

והכסיל ההוא, לא ימלט נפשו.

ועל כן, צריך לכילי להסיר עצתו מן המידה הזו, ואל ימכור עבודת אלוהיו בעבור מחיר נבזה וגרוע,

כי כל מי שישמור מצות אלוהיו, לא ישית ליבו לאיבוד ממון עליה, וכן לא ישמח בתועלת שתבוא בחילול המצווה".

ויעויין עוד, מה שכתב ב-"ספר החינוך"⁹¹, בטעם מצוות שמיטת כספים:

"מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה, לְחֻזֵּק וְלִקְבָּע בְּלִבֵּנוּ מִדַּת הַנְּדִיבוּת, וְלְהַרְחִיק תַּכְלִית הַהֲרָקָה מִדַּת הַפִּילוּת,

וְאִין נְדִיב בְּעוֹלָם, כְּמַלְוָה מְעוֹתָיו, עִם הֵיוֹתוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַזְּמַן קָרֵב לְהַשְׁמִיט הַלְוָאתוֹ וְלְהַפְסִידָהּ מִמֶּנּוּ, אִם אוֹלִי יֵאָרֶע בּוֹ אֲנֵס אוֹ שׁוּם מְקָרָה שְׁלֹא יוּכַל לְתַבֵּעַ הַלְוָאתוֹ קִדָּם שְׁנֵת הַשְּׁמִטָּה.

וְכָל מִבְּיֵן דְּרָכֵי הַתּוֹרָה, וּמִשְׁיֵג לְדַעַת אֲפִלּוּ מַעַט בְּחִין עֲרָקָה, יֵדַע בְּבִירוֹ -

כִּי הַמִּפְזֵר מִמוֹנֹו אֶל הַצָּרִיכִים, נוֹסֵף עוֹד,

וְחוֹשֵׁד מִיִּשְׂרָאֵל, אֶדְ לְמַחְסוֹר,

כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִדִּין אֶת הָאָדָם לְפִי מַעֲשָׁיו, וְיַעֲנִיקָהוּ מִבְּרָכָתוֹ כְּפִי הַתְּקַרְבּוֹ אֵלָיָהּ,

וּמִדַּת הַפִּילוּת, מִחֲצָה שֶׁל בְּרָזֵל בֵּינוּ וּבֵין הַבְּרָכָה,

וְהַנְּדִיבוּת, חֵלֶק מִחֲלָקֵי הַבְּרָכָה, וְנִמְצָא הַמִּתְנַהֵּג בָּהּ שֶׁהוּא בְּתוֹכָהּ".

ובעניין זה, מה נפלאו דבריו של הגה"ק רבינו יחיאל בן יקותיאל זיע"א:

⁹¹ מצווה תפ'.

"ומה הוא הנדיבות?"

שיהא האדם וותרן בממונו, לעשות ממנו צדקה וגמילות חסדים,
ושיהא נושא ונותן עם הבריות באמונה, ומוותר להן משלו ואינו לוקח משלהן
כלום ...

ומוציא הוצאותיו על הסדר, ונותן למי שראוי ליתן ומונע ממי שראוי למנוע,
ומוציא הוצאותיו לשום שמים, ושונא את האונאות ואת העושק ואת הגזל.
ואם באת מצוה לידו, מרחיב ידו עליה, לעשותה בעין טובה ובדרך צניעות,
שלא יקבל בה שכרו, מתוך גאוות ליבו והתפארותו בבני אדם.
וחביב עליו ממון חבירו כשלו, שכל מי שאוהב ממנו של חבירו כשלו, בידוע,
שאינו בא לידי גזל וגניבה ואונאה,
וכל האוהב ממנו של חבירו לחבירו, אינו אלא מן הנדיבים ובעלי עין טובה,
ומתוך כך מסתפק בשלו הן רב הן מעט, ומוצא קורת רוח והנאה לנפשו מפני
שהוא שמח בחלקו שחננו הבורא⁹².

"בני, אל תשאלו שאילה מן הכיליי, כי לא די שימנע מכם אלא שישנא אתכם.
ואמר חכם אחד: מי ששואל שאילה מן הכיליי, הוא יותר פחות ממנו.
ואמר אחר: המבקש מן הכיליי בקשה, כמבקש לצוד דגים במדבר.
ואומר: כי הכיליי, לא די לו שהוא צר עין בממונו, אלא ששונא את הנדיבים ואת
הנכבדים, ומדבר אחריהם עם בני גילו.
ואם אתם רוצים להכיר האדם הכיליי, פָּחֲנו מעשיו, ותראו אם יִדּוֹר לאדם שום
דבר - וּמֵאַחֵר את נדְרוֹ, ומוצא עלילות וסיבות שלא למלאות הנדר ההוא,
ואפילו אם ימלאנו לאחר זמן, תחשוב אותו לנבל וכיליי.
כמו שאמר חכם אחד: יִנְדֵּר הנדיב, המתנה מהרה. וְיִנְדֵּר הכיליי, האיחור
והעלילה"⁹³.

⁹² "מעלות המידות", (מעלת הנדיבות, אות ד').

עוד מצינו בעניין זה, לדבריו של הגה"ק רבינו אליעזר פאפו זיע"א⁹⁴ :

"כיליות, היא מידה רעה מאוד, כי תרע עינו באחיו האביון, ומעלים עיניו מן הצדקה - שהוא כעובד עבודה זרה⁹⁵,

וכדמבעי לה למעבד לא עבד,

ועינו רעה בשלו, עד שמי שמפיתו יאכל, אוכל לחם רע עין,

ומרבה מחלוקת בתוך ביתו, על דקדוקי עניות,

ומרבה באיסורין ועבירות שבין אדם לחבירו, וכהנה רעות רבות.

כלל הדברים, שְׁכִילִי, כליו רעים, רע לשמים ורע לבריות,

ל"ו יבוש בעולם הזה, ול"ו יכלם לעולם הבא."

ומעניין לעניין באותו עניין, כתב הגה"ק בעל "חזון אי"ש" זיע"א⁹⁶ :

"אם רצונך לבקש דבר מאת רעך, שקול בפלס אם תפיק בקשתך,

ואל תאמר, מה מני יהלוך אם אשאלהו וימנע מבוקשי?

דע, כי הרבה הפסדת במעשיך,

כי אינך בטוח בעצמך, מהערת כעס הלב, על מיאון אחיך,

גם בלב רעך, מתגנב, כי ליבך עליו,

ואתה בין אחים הפרדת, והרבית שנאת חנם,

ומי שדבריו קלים, ורגיל בבקשות, הוא שונא ושנאוי."

ז. הנה, פנימיותה של **"גלות מצרים"**, היתה, **"גלות הדעת"**^{97 98}.

⁹³ "מעלות המידות", (מעלת הנדיבות, אות כג').

⁹⁴ בספרו הקדוש "פלא יועץ", (אות כ', ערך "כיליות").

⁹⁵ בבא בתרא, י' ע"א.

⁹⁶ "אגרות חזון אי"ש", (חלק ג', אגרת קלד').

⁹⁷ כמבואר ב"זוהר הקדוש" (חלק ב', דף קס"א ע"א), יעו"ש.

והנה, ידועים ומפורסמים דברי הגמרא במסכת כתובות⁹⁹, "עני, עני בדעת.
עשיר, עשיר בדעת",

וביאר בזה רש"י הקדוש¹⁰⁰, "אין בדעתו ליתן לה נדוניית עשיר, אלא נדוניית
עני",

והיינו, שהאדם הנוהג בקמצנות, ובמידתו של הכילי, הרי הוא "עני בדעת".

וממילא אם כן, בחינת "רע עין", כוללת בתוכה בחינת "פגם הדעת".

והנה, יוסף הצדיק ע"ה, אשר זן ופרנס את כל העולם כולו, היה שייך אל "מידת
היסוד הבאה מן הדעת",

וכמו כן, יהודה, היה שייך בבחינת "מידת הנתינה", ובעניין אשר מסר את זכות
קיומו לעולם הבא - בעבור ערבותו לאביו - על אחיו בנימין¹⁰¹,

וממילא אם כן, בבחינת מידתו, הוא היה "עשיר בדעת",

ואף הוא שייך בבחינת "דעת". וכפי שיתבאר להלן.

ח. כאשר מכרו השבטים את יוסף הצדיק, וראו לאביהם - יעקב אע"ה בצער,
מיד הורידו את יהודה מגדלותו,

דהנה, על מאמר הכתוב¹⁰², "וַיְהִי בַּעַת הַהוּא, וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אֶחָיו, וַיֵּט עַד אִישׁ
עֲדָלְמִי וַשְּׁמוֹ חִירָה", כתב רש"י הקדוש:

"למה נסמכה פרשה זו לכאן, והפסיק בפרשתו של יוסף?

ללמד, שהורידוהו אחיו מגדולתו, כשראו בצרת אביהם,

⁹⁸ וכפי שכתוב בספר ישעיה (ה' - יג'):

"לֹכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דַעַת, וַיִּכְבְּדוּ מֵתֵי רָעַב, וַהֲמוֹנוּ צָחָה צָמָא".

⁹⁹ סח' ע"א.

¹⁰⁰ בד"ה "עני בדעת".

¹⁰¹ בראשית רבה, פרשה צא', י'.

¹⁰² בראשית, לח' - א'.

אמרו, אתה אמרת למוכרו, אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך! ".
והנה, בעניין גדולתו של יהודה, על פני אָחיו, מצינו בדברי רבותינו ז"ל¹⁰³ :
"ב-ג' מקומות, דיבר יהודה לפני אָחיו -
וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אָחִיו, מֶה בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת אָחִינוּ, וְכָסִינוּ אֶת דָּמוֹ?¹⁰⁴ ,
וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאָחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף, וְהוּא עוֹדְנוּ שָׁם, וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אַרְצָה¹⁰⁵ ,
וַיִּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי, יְדַבֵּר נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי, וְאֵל יֵחָר אַפְּךָ
בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה¹⁰⁶ .
היינו דכתיב¹⁰⁷ , 'כִּי יְהוּדָה גָּבַר בְּאָחִיו, וַלְנִגִּיד מִמֶּנּוּ, וַהֲבִכָּה לְיוֹסֵף' ".
והנה, במהות הויכוח, בין יהודה ליוסף הצדיק ע"ה, כתב הגה"ק בעל "מאור
ושמש" זיע"א¹⁰⁸ :
"והנראה לרמוז בזה ... כי משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, אין זה יכול להיות בלא
זה, ולשניהם אנו צריכין,
אך השבטים, לא הבינו זאת.
ויוסף, ראה ברוח הקודש, שממנו יצמח משיח,
ויהודה, ראה שממנו יצמח משיח.
על כן, היה מחלוקת ביניהם -
שהשבטים רצו שמשיח יהיה משבט יהודה, ויוסף רצה שממנו יהיה.

¹⁰³ "פסיקתא זוטרית" (לקח טוב), פרשתן, פרק לז', סימן כו'.

¹⁰⁴ בראשית, לז' - כו'.

¹⁰⁵ בראשית, מד' - יד'.

¹⁰⁶ בראשית, מד' - יח'.

¹⁰⁷ דברי הימים א', ה' - ב'.

¹⁰⁸ להגה"ק רבי קלונימוס קלמן הלוי אפשטיין זיע"א.

בפרשת "פנחס", ד"ה "או".

עד שהקדוש ברוך הוא עשה שלום ביניהם, כמאמר הכתוב ¹⁰⁹, 'הִנֵּה אָנִי לִקְחָם אֶת
עַץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם, וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חִבְּרוּ, וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת עַץ יְהוּדָה,
וְעָשִׂיתִם לָעֵץ אֶחָד, וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדַי'.

וצריכין אנו לשום מגמת פנינו על משיח בן יוסף, שלא ימות במלחמה שיעשה עם
האומות, טרם בוא משיח בן דוד, ויהיה קיום למשיח בן יוסף עם משיח בן דוד.
ועתה בעונותינו הרבים, בגלות המר הזה, שאנו בדיוטא התחתונה, רחמנא ליצלן,
אנו צריכין להתעורר עצמינו, להמשיך הרחמים על כנסת ישראל, ולהמתיק
הדינים".

והנה, במהות הקֶשֶׁר שבין יהודה ליוסף, נכתוב כדלהלן:

א. על מאמר יהודה ליעקב אע"ה ¹¹⁰, "כִּי לֹא־הִתְמַהֲמְהֵנוּ, כִּי עָתָה שְׁבָנוּ זֶה
פְּעָמִים", כתב הגה"ק רבי שמחה בונים זיע"א מפשיסחא ¹¹¹:
"שְׁבָנוּ' - בגימטריא 'משיח' ¹¹².

וזה 'פְּעָמִים', היינו תרי משיחנו, יהודה ויוסף ^{113 114}.

¹⁰⁹ יחזקאל, לז' - יט'.

¹¹⁰ בראשית, מג' - י'.

¹¹¹ בספרו הקדוש "קול מבשר", (ח"ג, "משיח").

¹¹² היינו:

מילת "שְׁבָנוּ", עולה בגימטריא למניין של 358,

וכמו כן, מילת "משיח", עולה בגימטריא מדוקדקת כך.

¹¹³ היינו:

שכך אמר לו יהודה ליעקב אע"ה -

לולא שהתמהמהנו לרדת למצרים, אזי, היינו שבים אליך, כאשר ב' המשיחים עמנו, שהם משיח בן דוד
ומשיח בן יוסף,

שכן -

"שְׁבָנוּ", הוא כמניין "משיח",

ו-"פְּעָמִים", בא לרמז, על ב' המשיחים.

ב. כתב הגה"ק רבינו צדוק הכהן זיע"א מלובלין ¹¹⁵ :

"יהודה ויוסף, הם כלל קדושת ישראל,

שכל ישראל נקראו על שם יהודה - יהודי אנא ¹¹⁶, וכן נקראו על שם יוסף - כמו שנאמר 'שְׁאֵרִית יוֹסֵף' ¹¹⁷.

כי בחינת יוסף, יורה על שלימות המעשים,

ובחינת יהודה, יורה על שלימות התיקון לחיי עולם.

ועל זה רמזו ¹¹⁸ -

יוסף, שקידש שם שמים בסתר, הוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא כו' ¹¹⁹,

יהודה, זכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא ¹²⁰.

¹¹⁴ יעוין עוד, מה שכתב הגה"ק רבי מאיר הורוביץ זיע"א מדז'יקוב, בספרו הקדוש "אמרי נועם - לחנוכה":

"כי בהתקרב יהודה ויוסף, הוא תיקון יסוד מלכות כידוע".

¹¹⁵ בספרו הקדוש "פרי צדיק", (חנוכה, אות כב').

¹¹⁶ על ברכתו של יעקב אע"ה ליהודה (בראשית, מט' - ח'), "יהודה, אתה יודוך אחיך", דרש רבי שמעון בר יוחאי (בראשית רבה, פרשה צח, ו'):

"היו כל אחיך נקראין על שמך,

אין אדם אומר - ראובני אנא, שמעוני אנא,

אלא, יהודי אנא".

¹¹⁷ עמוס, ה' - טו':

"שָׁנְאוּ רָע וְאָהְבוּ טוֹב וְהִצִּיגוּ בְּשַׁעַר מִשְׁפָּט, אוֹלֵי יָחַן יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׂאֵרִית יוֹסֵף".

¹¹⁸ סוטה, י' ע"ב.

¹¹⁹ שנאמר (תהילים, פא' - ו'):

"עֲדוֹת בֵּיהוֹסֵף שְׁמוֹ, בְּצִאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם, שָׁפַת לֹא יִדְעֹתִי אֲשַׁמְעַ".

¹²⁰ היינו:

שבתוך שמו, יש את כל שם הוי"ה ברוך הוא,

ג. עוד כתב הגה"ק רבינו צדוק הכהן זיע"א מלובלין ¹²¹ :

"אף על פי, שזרע יעקב שנים עשר שבטים בכלל,

חלוקים לשנים, יהודה ויוסף.

שכל ישראל נקראים על שמם, ומהם תרין משיחין.

משיח בן יוסף - הוא הנלחם עם האומות, ומוחה זרע עמלק,

כי כל כוחו בהשתדלות המעשים בקדושה, נגד כוח האומות, ומברר הקדושה

דעלמא דאתגליא בהתגלות המעשים דבני ישראל.

ומשיח בן דוד - הוא המגלה כל רזי התורה הנעלמים, והקדושה שבפנימיות זרע

ישראל ...

ושני שבטים אלו, הם שורש כל השנים עשרה."

ד. עוד כתב הגה"ק רבינו צדוק הכהן זיע"א מלובלין ¹²² :

"ועל כן, יהודה ויוסף, היו המרובים מכל השבטים,

כי פרו ורבו ביותר, מפני שהיה בהם קדושת היסוד יותר מכל השבטים.

יוסף, צדיק גמור בפועל בלא חטא,

ויהודה, בעל תשובה אחר החטא."

והנה, כל ה-יב' שבטי י-ה, היו בעלי שמירת הברית,

אלא, שיוסף ויהודה, היו בעלי הניסיון בכך, ולפיכך, הם שהצטיינו בכך.

שכן, בטעם סמיכות הפסוק הכתוב בסוף ספר "בראשית" ¹²³ , "וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן

מָאָה וָעֶשְׂרִי שָׁנִים, וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ, וַיִּשָּׂם בְּאֶרֶון בְּמִצְרַיִם", לפסוק המתחיל את ספר

כך, יהודה.

¹²¹ בספרו הקדוש "ישראל קדושים", (אות ז').

¹²² בספרו הקדוש "מחשבות חרוץ", אות טו'.

¹²³ בראשית, נ' - כו'.

"שמות" ¹²⁴, "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה, אֶת יַעֲקֹב - אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ", כתב הגה"ק רבי ישראל אביחצירא זיע"א ¹²⁵ :

דהנה, ידוע בדברי רבותינו ז"ל ¹²⁶, דאיסור חמור הוא, לשים את הנפטר בארון ולקוברו בארון.

שמלבד שגורם פגם באורות עליונים, גורם רעה לעצמו, ומעורר עליו משטינים ומקטרגים, ומידת הדין, ומלאכי חבלה ומשחיתים.

ברם, כאשר האדם שומר הברית, אפשר לשומו ולקוברו בארון.

וכמבואר ב"זוהר הקדוש" ¹²⁷ :

"יוסף נטר ליה ברית לתתא ... אתשוי בתרי ארזי, בארון לתתא ובארון לעילא",

וכן הוא ב"זוהר הקדוש" ¹²⁸ :

"בגין דנטר ברית קדישא, ואתקיים ביה, להכי אתחזי לאעלה בארזא".

והנה, שאר שבטי י-ה, הועלו ממצרים בארון,

ובהכרח, שגם הם, היו שומרי הברית כיוסף הצדיק, בשלמות הגמור.

ולפיכך, נסמכו פסוקים אלו,

להורות, שגם כן הם, היו שומרי הברית כראוי, והיו ראויים להיות בארון.

¹²⁴ שמות, א' - א'.

¹²⁵ בספרו הקדוש "אהבת ישראל", (עמוד 145).

¹²⁶ עיין מה שכתב השו"ע (יו"ד, סי' שסב, ס"א):

"הנותן מת בארון, ולא קברו בקרקע, עובר משום מלין את המת.

ואם נתנו בארון, וקברו בקרקע, אינו עובר עליו.

ומכל מקום, יפה לקוברו בקרקע ממש, אפילו בחוץ לארץ".

¹²⁷ פרשת "ויחי", דף רנ"א ע"א.

¹²⁸ פרשת "ויקהל", דף ריד' ע"ב.

והנה, על מאמר הכתוב בפרשת "ויגש" ¹²⁹, "וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לִפְנֵי אֶל יוֹסֵף, לְהוֹרֹת לִפְנֵי גִשְׁנָה, וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה גִשְׁן", כתב רש"י הקדוש משם "מדרש אגדה":
"לְהוֹרֹת לִפְנֵי - לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תַּלְמוּד, שֶׁמֶשֶׁם תִּצָּא הוֹרָאָה".
ולכאורה, שיש לעיין בזה:

- א. לשם מה, צריך יהודה להתקין בית תלמוד להוראה,
בו בזמן, שיוסף הצדיק ע"ה, החי חיי קדושה וטהרה, יכול לדאוג לכך?
- ב. הזריז והמהיר שהיה בבניו של יעקב אע"ה, הוא נפתלי, וכמאמר הכתוב בפרשת "ויחי" ¹³⁰, "נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלֹחַהּ, הִנֵּתִן אִמָּרִי שְׁפָר",
ואם כן, היה צריך יעקב אע"ה, לשלוח לשם כך את נפתלי למצרים, בכדי שיזדרז לקיים את שליחותו?
- ג. עמוד התורה שהיה בבניו של יעקב אע"ה, הוא יששכר, וכמאמר הכתוב בפרשת "ויחי" ¹³¹, "וַיֵּרָא מִנְחָה כִּי טוֹב, וְאֵת הָאֶרֶץ כִּי נַעֲמָה, וַיֵּט שֹׁכְמוֹ לְסֹבֵל, וַיְהִי לְמִסַּע עֲבָד" - "עֲלָה שֶׁל תּוֹרָה ... אֱלוֹ מַאֲתִים רָאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת שֶׁהָיוּ מְשֻׁבָּטוֹ שֶׁל יִשְׁשָׁכָר" ¹³², וכמאמר הכתוב ¹³³, "וּמִפְּנֵי יִשְׁשָׁכָר, יוֹדְעֵי בֵּינָה לַעֲתִים, לְדַעַת מֶה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל, רָאשֵׁיהֶם מַאֲתִים, וְכָל אַחֲיהֶם עַל פִּיהֶם",
ואם כן, היה צריך יעקב אע"ה, לשלוח לשם כך את יששכר למצרים, בכדי שיהיה עמוד התורה מעמיד את דברי התורה?
- ד. לוי, היה ראש ישיבתו של יעקב אע"ה, וכפי שכתב אדונינו הרמב"ם זי"ע ¹³⁴:

¹²⁹ בראשית, מו' - כח'.

¹³⁰ בראשית מט' - כא'.

¹³¹ בראשית, מט' - טו'.

¹³² בראשית רבה, פרשה צח', יב'.

¹³³ דברי הימים א', יב' - לג'.

¹³⁴ פרק א' מהלכות עבודה זרה הלכה ג'.

"וַיַּעֲקֹב אֲבִינוּ, לִלְמַד בְּנָיו כָּלֵם,

וְהַבְדִּיל לָוִי, וּמִנֵּהוּ רֹאשׁ, וְהוֹשִׁיבוֹ בְּיֹשִׁיבָה, לְלַמֵּד דֶּרֶךְ הַשֵּׁם וְלִשְׁמֹר מִצְוֹת
אַבְרָהָם.

וַצֹּנָה אֶת בְּנָיו, שֶׁלֹּא יִפְסִיקוּ מִבְּנֵי לָוִי מִמִּנְהָ אַחֵר מִמִּנְהָ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁכַּח הַלְמוּד.
וְהָיָה הַדֶּבֶר הַזֶּה וּמִתְגַּבֵּר בְּבָנֵי יַעֲקֹב, וּבְנָלָוִים עֲלֵיהֶם, וְנִעְשִׂית בְּעוֹלָם אִמָּה שֶׁהִיא
יֹדַעַת אֶת ה'.

עַד שֶׁאַרְכוּ הַיָּמִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְחִזְרוּ לְלַמֵּד מַעֲשֵׂיהָ, וְלַעֲבֹד כּוֹכָבִים כְּמוֹתָן,
חוּץ מִשֵּׁבֶט לָוִי שֶׁעָמַד בְּמִצְוֹת אָבוֹת.

וּמַעֲוָלָם, לֹא עָבַד שֵׁבֶט לָוִי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים."

וְאִם כֵּן, הִיא צְרִיךְ יַעֲקֹב אַע"ה, לְשַׁלּוֹחַ לָשֵׁם כֵּךְ אֶת לָוִי לְמִצְרַיִם, בְּכַדִּי שִׁיחִיה
רֹאשׁ הַיֹּשִׁיבָה מִקִּים אֶת יֹשִׁיבָתוֹ?

וּבְבִיאֹר הָעֲנִיִּין, כָּתַב הַגֹּה"ק בַּעַל "בֶּאֱרַם מֹשֶׁה" זִיע"א מֵאוֹז'רֹב ¹³⁵ :

"הַכוֹוֶנָה הִיא, עַל פִּי מֶה שֶׁאִמְרוּ ¹³⁶, עַל הַכְּתוּב ¹³⁷, 'גַּם כִּי יִתְּנוּ בְּגוֹזִים, עֲתָה
אֶקְבָּצֵם' - 'אֵין כָּל הַגְּלִיּוֹת הַלָּלוּ מִתְּכַנְסוֹת, אֲלֹא בְּזָכוֹת מְשֻׁנּוֹת'.

וְהִינֵנוּ, כִּי תוֹרָה שֶׁבַע לָפֶה, הִיא מַלְכוּת. כִּידוּע ¹³⁸.

וְלָכֵן, תִּהְיֶה הַגְּאוּלָּה הָעֲתִידָה, עַל יְדֵי מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ, מִזְרַעוֹ שֶׁל דָּוִד, שֶׁשּׁוֹרְשׁוֹ
מַלְכוּת.

וּמֵאַחֵר שְׁגָלוֹת מִצְרַיִם, הִיא שׁוֹרֵשׁ לְכָל הַגְּלוּיּוֹת, כְּמוֹבֵא ב-'לִיקוּטֵי תוֹרָה' לְהַאֲרִ"י
ז"ל ¹³⁹,

¹³⁵ פֶּרֶשֶׁת "וַיִּגַּשׁ", (עֲמוּדִים תִּשְׁצֹט-תֵּת).

¹³⁶ וַיִּקְרָא רַבֵּה, פֶּרֶשֶׁה ז', ג'.

¹³⁷ הוֹשֵׁעַ, ח' - י'.

¹³⁸ וְכִפִּי שֶׁמִּצִּינוּ ב"תִּיקוּנֵי הַזֹּהָר" - "פֶּתַח אֱלִיהֵו":

" מַלְכוּת, פֶּה, תוֹרָה שֶׁבַע לָפֶה קְרִינָן לָהּ".

¹³⁹ פֶּרֶשֶׁת "כִּי תִצֵּא".

ומקורו מדברי המדרש¹⁴⁰, 'כָּל הַמְּלָכִיּוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שָׁהִם
מִצְרַיִם לְיִשְׂרָאֵל'.

לכן, שלח יעקב את יהודה, שורש מלכות בית דוד,

שיתקין מקום לתלמוד תורה שבעל פה, שבזכותה נזכה לגאולה,

ואז ימלוך משיח בן דוד שהוא מיהודה, שנאמר בו¹⁴¹, 'לְמַרְבֵּה הַמִּשְׁרָה, וּלְשָׁלוֹם
אֵין קֶץ',

משום שיקויים הכתוב¹⁴², 'וְסִרְיָה קִנְאָת אֶפְרַיִם, וְצִרְיָה יְהוּדָה יִפְרֹתוֹ, אֶפְרַיִם לֹא
יִקְנֵא אֶת יְהוּדָה, וְיְהוּדָה לֹא יֵצֵר אֶת אֶפְרַיִם',

וירבה השלום לאין קץ".

ולפיכך, בהיות עם ישראל במצרים בעלי "לשון הרע"¹⁴³, אשר היא בבחינת "רע
עין", הם פגמו בבחינת דעת,

ורק כאשר הם תיקנו כל זאת¹⁴⁴, הם זכו ליאת מצרים, ולהוצאת הדעת מן
הגלות,

וכל זאת, בזכותם של ב' המשיחים, יהודה ויוסף.

ט. בגנותו של הכילי, כתב מו"ז הגה"ק רבינו יעיש קריספין זיע"א¹⁴⁵:

"מי שהוא כילי בחוכמתו או במעותיו, בא בגלגול אשה.

ונמצא, דהכיליות, גורמת שיטמא בניה, שהוא טומאה חמורה,

ומברך בהיותו זכר, 'שלא עשני אשה',

¹⁴⁰ בראשית רבה, פרשה טז, ד'.

¹⁴¹ ישעיה, ט' - ו'.

¹⁴² ישעיה, יא' - יג'.

¹⁴³ שמות, ב' - יד'. ובדברי רש"י הקדוש.

¹⁴⁴ ויקרא רבה, פרשה לב, ה'.

¹⁴⁵ בספרו הקדוש "בך יברך ישראל", (מערכת כ', אות סו' - כילי).

ועתה, במעשיו שעשה, גורם שיהיה אשה.

ואשה נדיבה, היתה גלגול כילי, ובאה לתקן,

ויולדת בזכות בעלה, שנתלבשו בה ניצוצי נקבה ¹⁴⁶.

וזה רמוז אצלי, בתיבת 'כילי', ראשי תיבות: **כָּל יָמָיו לַעֲצֻמוֹ יִקְבוֹץ**,

שאינו מטיב לזולתו, לזה נשתנו עליו סדרי בראשית, ונתגלגל באשה נדיבה לתקן כיליותו, ונטמא בנדה טומאה חמורה.

וזהו דמרגלא בפומייהו דרבנן ז"ל ¹⁴⁷, **'וְכִלִּי, פְּלִי וְעֵים'**, דייקא.

דנשתנה מ-'זכר', גימטריא 'ברכה',

ל-'נקבה', גימטריא 'נזק',

וגם כן, **'פְּלִי וְעֵים' בנדה**, דייקא".

והנה, על מאמר הכתוב ¹⁴⁸, **"לֹא יִהְיֶה כָּלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה, וְלֹא יִלְבֹּשׁ גֶּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה, כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֶלְהֶיךָ כָּל עֲשֵׂה אֱלֹהִים"**, כתב רבינו הרי"ח הטוב זיע"א ¹⁴⁹:

"נראה לי בסייעתא דשמיא, בהקדים מה שכתב בספר 'מגיד משרים' למרן 'בית יוסף' ז"ל, ב-'פרשת וישב', שאמר לו המגיד למרן ז"ל, על אשתו השלישית דברים נפלאים, וזה לשונו -

הלא הודעתך בשבת העבר, רזין דתרין נשי קמייתא ¹⁵⁰, והשתא אתינא לאודעותך רזא דהאי אתתא תליתאה ¹⁵¹,

¹⁴⁶ "מעיל צדקה", (סימן תתשצח').

"מדבר קדמות".

¹⁴⁷ ישעיה, לב' - ז'.

¹⁴⁸ דברים, כב' - ה'.

¹⁴⁹ בספרו הקדוש "עוד יוסף חי".

¹⁵⁰ אשתו הראשונה, היתה בתו של רבי יצחק סבע, וכפי שכתב מרן ה"בית יוסף" זיע"א ("אורח חיים", סימן תכה), "ומורי חמי הרב רבינו יצחק סבע ז"ל".

הלא לך למנדע, דהאי אתתא הוות בזמן דעבר זכר, תלמיד חכם כשר,
אלא דהוה כילי בממוניה, ולא הוה עביד מיניה צדקה,
וגם הוי כילי בחוכמתו, ולא היה רוצה ללמד לאחרים.
ועל כן, נענש, להתגלגל בנקבה, מידה כנגד מידה,
הוא לא רצה להשפיע לאחרים, על כן נתגלגל בנקבה שהיא מושפעת, ותמיד היא
צריכה מי שישפיע אליה.
ולכן, תראה שהיא עושה צדקה לרוב, וגם היא אוהבת אותך מאוד, לפי שאתה
עוסק להשפיע תורה,
ולפי שבדברים אלו הוא תיקונה, לכן היא אוהבת אותך.
ומטעם שנשמתה זכר, לא נבנתה ממך עד היום, כי זכר מזכר אי אפשר להוליד.
ואם תאמר: אם כן, איך נבנתה מבעלה הראשון?
דע: שהטעם הוא, מפני שהיה בו ניצוצות נקבה, ומאחר שהיה בהם כוח נשמת זכר
וכוח נשמת נקבה, היה אפשר להוליד,
אף על פי שהוא משכב הפוך וכו', מכל מקום, כיון שכוח זכר וכוח נקבה נמצא
בהם, יש כוח להוליד.
ומכאן תעמוד על סוד תמר: שנשמת תמר היתה נשמת זכר, ואיך ילדה מיהודה?
יש לומר: שנשמת יהודה היה בה ניצוצות מנשמת נקבה, ועל ידי כן ילדה ממנו.
¹⁵² (אמר המעתיק: בזה יובן, 'וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ' ¹⁵³, בא הכתוב לרמוז בתיבת
'לו', רצונו לומר, ילדה בחלקו, בניצוצות הנקבה שהיו בו) ¹⁵⁴.

אשתו השניה, היתה בתו של רבי חיים אלבלג, וכפי שכתב מרן ה"בית יוסף" זיע"א ("אורח חיים", סימן
שמג'), "מורי חמי הרב החסיד הגדול ה"ר חיים נ' אלבלג ז"ל".

¹⁵¹ בתו של רבי זכריה זבשיל אשכנזי, וכפי שכתב מרן ה"בית יוסף" זיע"א (שו"ת "אבקת רוקח", סימן
כט'), "מורי חמי הרב המובהק השלם כמה"ר זכריה זעגבשיל אשכנזי נר"ו".

¹⁵² דברי קודשו של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א.

¹⁵³ בראשית, לח' - יח'.

וזהו 'וינתן' ה' לך הריון, ונתן בן¹⁵⁵, האמור ברות,
כי רות, היתה נשמתה זכר, כי היא היתה תמר, ולכן לא היתה ראויה להוליד, עד
שנתן לה ה' הריון,
כלומר, עשה שיתנוצצו בה ניצוצות מנשמת נקבה, ועל ידי כן ילדה, ולולא כן לא
ילדה, יען כי בועז לא היה בו ניצוצות נקבה.
אבל תמר לא הוצרכה לכך, לפי שיהודה היה בו ניצוצות נקבה כאשר אמרתי.
¹⁵⁶ (אמר המעתיק: לכן, ביהודה יש אותיות שם הוי"ה שהם סוד זכר, ויש בו אות
ד' שהוא סוד נקבה, שרומז ללאה בסוד דל"ת דקשר תפילין,
ולכן, אמרה אמו לאה בלידתו, 'הפעם אוֹדָה אֶת ה' '¹⁵⁷, כי ראתה שיש בו
ניצוצות מסטרא דילה.
ובזה יובן, מה שאמרה תמר, 'לְאִישׁ אֲשֶׁר אֶלָּה לוֹ, אֲנֹכִי הָרָה'¹⁵⁸, 'אֵלָה' בהיפוך
אתוואן 'לאה', ונצצה בה רוח הקודש בדברים אלו.
ובזה יובן, מה שאמרה נעמי לרות, 'הֲלֹא אֲבָקֶשׁ לָךְ מָנוּחַ אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ'¹⁵⁹, כי
ראתה שיש בה חסרון שהיא זכר, ואיך תתעבר מזכר,
וביקשה, שיהיו מתנוצצים בה ניצוצות של נקבה כדי שתתעבר,
ואמרה 'מָנוּחַ', ראשי תיבות - מַיִן נֹקֵבִין וְחֻמְשֵׁה חֲסִדִּים.
ובזה יובן, מה שכתוב ברות, 'וַיִּקֶּר מִקְרָה'¹⁶⁰,
אומרו 'ויקֶר', לשון זכר,

¹⁵⁴ עד כאן דברי קודשו של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א.

¹⁵⁵ רות, ד' - יג'.

¹⁵⁶ דברי קודשו של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א.

¹⁵⁷ בראשית, כט' - לה'.

¹⁵⁸ בראשית, לח' - כה'.

¹⁵⁹ רות, ג' - א'.

¹⁶⁰ רות, ב' - ג'.

ואפשר, כי בועז אשר מדד 'שש שְׁעָרִים וְנִשְׁתַּ עָלֶיהָ'¹⁶¹, כדי לעשות בה הכנה לקבל ניצוצות נקבה)¹⁶².

והנה, סיבת עכבת אשתך בהריון, הוא, מפני שנשמת שניכם נשמת זכר, ועכשיו, כבר התנוצצו בה ניצוצות נשמת הנקבה, ועל ידי כן תקבל הריון ממך, וזכתה לכך, על ידי מעשיה הטובים, ועל ידי הצער שנצטערה כשגלית מאצלה, וגם על ידי הצער שנצטערה בשירות חוליך, כי כל כך זוכה אדם כשייסורין באין עליו, ומקבלם בסבר פנים יפות, כמו שזוכה בעשיית המצות, והטעם, לפי שעל ידי הייסורין מתחלש כוח הטומאה, ומזדככת הנפש מטומאת זוהמת הנחש, ונשארה טהורה ונקייה וכו', ועל ידי הדברים האלה הנזכרים, זכתה להתנוצץ בה ניצוצות נשמת נקבה, ועל ידי כך, תלד לך בנים זכרים, כאשר הבטחתיך. עד כאן לשונו, עיין שם. והנה, שורש לדברים אלו שאמר המגיד למרן, בעניין ההריון של האשה, מצינו לרבינו האר"י ז"ל, ב-'שער הגלגולים', הקדמה ט', דף יח' ע"ב, וזה לשונו - דע, כי לפעמים יתגלגל האיש בגוף נקבה, לסיבת איזה עוון, כמו משכב זכור וכיוצא בו, והנה, הנקבה הזאת, שהיא גלגול נשמת זכר, אינה יכולה לקבל הריון להתעבר, לפי שאין לה בחינת מיין נוקבין להעלות ולקבל טיפת מיין דכורין, והאשה הזאת, צריכה זכות גדול, לשתוכל להתעבר ולהוליד, ואין לה מציאות אחר, אלא רק שתתעבר בה איזה נשמת אשה אחרת, בסוד העיבור, ובכן, בכוח שיתופה עמה, תוכל לעלות מיין נוקבין, ולקבל הריון, ותלד וכו'. והרחיב הדברים שם בפרטי הקדמה זו, עיין שם.

¹⁶¹ רות, ג' - טו'.

¹⁶² עד כאן דברי קודשו של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א.

ולפי זה, נראה, מה שכתב המגיד למרן ז"ל, על תמר שהרתה בשביל שהיה ביהודה
ניצוצות נקבה,

הכוונה היא, שאותו חלק נשמת הנקבה שהיה ביהודה, יצא מיהודה ונכנס
בתמר, בסוד העיבור,

שעל ידי זה, העלתה מיין נוקבין בשעת ביאה, וקיבלה טיפת מיין דכורין.

ובזה ניחא, שלא רצתה תמר להזדקק ליהודה, עד שנתן לה חותם ופתיל ומטה,
שהם כנגד נפש רוח ונשמה, כדי להמשיך לה נפש נקבה, הכלולה מנפש רוח
ונשמה ...

והנה, לפי דברי המגיד, שאמר למרן: שהקמץ שאינו רוצה להשפיע לאחרים
יתגלגל באשה, מידה כנגד מידה, בזה יובן בסייעתא דשמיא רמז נכון -

כי תיבת 'אנשים', אם תסיר ממנה 'א' ישאר נשים,

ונודע, כי אות אל"ף צורתו כזה, 'א', יו"ד ראשונה משפעת ויו"ד תחתונה נשפעת,
נמצא, יש בו רמז למשפיע ונשפע,

ומי שהוא קמץ, שאינו רוצה להשפיע, יחסר ממנו אות 'א', ולכן יתגלגל באשה,
ולכך, 'אנשים', אם תסיר מהם אות 'א' ישארו נשים, כי כיוון דחסר מהם
ההשפעה להשפיע לאחרים, לכן יתגלגלו בנשים ...

ובזה יובן בסייעתא דשמיא, 'לא יִהְיֶה כָּלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה' ¹⁶³ -

ידוע, דהנפש נקראת 'כלי', כי היא בסוד הכלים כנודע,

כלומר, אם תרצה שלא יהיה 'כלי גבר', דהיינו נשמת זכר, על אשה, שלא
תתגלגל נשמת זכר באשה,

צריך שתהיה נזהר בזה, שלא ילבש גבר שמלת אשה,

כי האשה היא נשפעת, ושמלתה, רצונו לומר מידתה, פרוסה לקבל, כי אין לה
משלה כדי להשפיע,

¹⁶³ דברים, כב' - ה'.

וצריך שהגבר שהוא הזכר, דמידתו להשפיע, לא ילבש מידה של אשה, שיהיה רוצה להיות נשפע מהקדוש ברוך הוא עושר וטובה, ולא ישפיע לאחרים מן הטוב שמשפיע לו הקדוש ברוך הוא, אלא, יהיה מידתו 'איש', להשפיע. ונראה, דלכן הקמצן נקרא 'כילי', להורות: דהקמצן נוגע חסרונו בנפשו, שנקראת 'כלי', כאמור".

זאת תורת העול"ה:

א. אצל יהודה, מצינו את עניין "קבלת האחריות", כחלק בלתי נפרד מהנהגת המלכות שהיתה בו:

הן במעשה תמר, באומרו ¹⁶⁴, "צִדְקָה מִמֶּנִּי",

והן, בעניין בנימין, באומרו לאביו ¹⁶⁵, "אֲנֹכִי אֶעֱרְבֶנּוּ, מִיָּדֵי תִבְקֶשֶׁנוּ, אִם לֹא הִבִּיאֲתִי אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ, וְחָטָאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים".

ב. אותו הכוח ואותם המעשים, יש בהם מעלת הנתונה, ומעלת המשפיע, לאין שיעור, וכפי רצונו של יעקב אע"ה במעלת המשפיע ¹⁶⁶,

שכן, גדול הוא כוח "מסירות הנפש" לצורך הזולת, עד למאוד.

ג. מחמת שהיתה נשמתו קדושה עד למאוד, ובעבור שלא ישלוט בה המקטרג כלל ועיקר ¹⁶⁷,

נתן הבורא ית"ש את נשמתו, כנשמת נקבה ¹⁶⁸, אשר אין בה כוח הולדה כלל ועיקר.

¹⁶⁴ בראשית, לח' - כו'.

¹⁶⁵ בראשית, מג' - ט'.

¹⁶⁶ וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

¹⁶⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

¹⁶⁸ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

ד. בכדי שחלילה וחס לא יראה הדבר כגנות, שיבוא הטועה ויאמר: יהודה, 'כילי' היה, ולפיכך היתה נשמתו בבחינת נקבה ¹⁶⁹,
קראה לאה אע"ה את שמו "יהודה", לאמור, 'הפעם אוֹדָה אֶת ה' " ¹⁷⁰,
והיינו, ששמו מוֹדָה בו, שכל מהותו היא הודאה והודיה, ובבחינת "קבלת
אחריות",
וממילא אם כן, אין לך משפיע גדול ממנו.
ה. ולפיכך, אף על פי שלאחר לידתו נולדו ללאה יששכר וזבולון, נאמר,
"וַתַּעֲמֵד מִלְּדָתִי" ¹⁷¹,
והיינו, בחינת "עמידה שיש עמה ציפיה" ¹⁷², להחשת ישועתן של ישראל, על
ידי "משיח בן דוד" העומד מיהודה, ו-"משיח בן יוסף".
ו. ומטעם כך, בעת שחברו להם יהודה ויוסף, בסוד מאמר הכתוב ¹⁷³, "וְאֶת
יְהוּדָה שָׁלַח לִפְנֵי אֶל יוֹסֵף",
אף בעת לידתו של יוסף הצדיק ע"ה, מצינו שרחל אע"ה הודתה והתפללה אל
הבורא ית"ש,
וכמאמר הכתובים האמורים בפרשתן ¹⁷⁴, "וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד בֶּן, וַתֹּאמֶר, אֲסֹף אֱלֹהִים
אֶת חַרְפִּי. וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף, לֵאמֹר, יוֹסֵף יִהְיֶה לִּי בֶן אַחֵר".
וממוצא הדברים, נשכיל ונבין להלכה ולמעשה:
שלצורך החשת הגאולה ברחמים מרובים, על ידי "משיח בן דוד" ו-"משיח בן
יוסף", ולצורך מילוי תפקידנו בעלמא הדין,

¹⁶⁹ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

¹⁷⁰ בראשית. כט' - לה'.

¹⁷¹ בראשית, כט' - לה'.

¹⁷² לשון קודשו של הגה"ק רבינו שמשון רפאל הירש זיע"א, (שמות, יד' - יג').

¹⁷³ בראשית, מו' - כח'.

¹⁷⁴ בראשית, ל', כג' - כד'.

צריכים אנו להיות בבחינת "משפיע", להשפיע ולהועיל לזולתינו, הן בעניינים התלויים ברוחניות והן בעניינים התלויים בגשמיות, בסוד "פֶּאֶר מִים חַיִּים"¹⁷⁵, המשולים לדברי התורה הקדושה¹⁷⁶ - הנותנת חיים לעושה¹⁷⁷, ולחיים אמיתיים כפשוטם וכמשמעם¹⁷⁸. וכאשר נעשה כל זאת, בבחינת "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם, וְחַי בָּהֶם, אֲנִי יְהוָה"¹⁷⁹, אזי, נזכה לקיום מאמר הכתוב¹⁸⁰, "כִּי מִצָּאֵי מַצָּא חַיִּים, וַיִּפֹּק רָצוֹן מִיְהוָה". יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

¹⁷⁵ בראשית, כו' - יט'.

¹⁷⁶ וכדעת רבי נתן (ברכות, נו' ע"ב).

¹⁷⁷ מסכת אבות, פרק ו' משנה ז'.

¹⁷⁸ וכדעת רבא, (ברכות, נו' ע"ב).

¹⁷⁹ ויקרא, יח' - ה'.

¹⁸⁰ משלי, ח' - לה'.

"וְצִתֵּיתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם"

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרליה ע"ה
- רבקה סימוני ע"ה (לבית איבגי) בת הרבנית שרה שתחי'
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוגי) בת גרסיה ע"ה
- אריקה ביננבאוס ע"ה (לבית פינקסוביץ) בת יוסף וברטה שיחי'
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה

לעילוי נשמתם הטהורה

של הקדושים אשר נרצחו על קידוש ה'

בחג "שמחת-תורה" תשפ"ד